

I Z V E Š T A J

UVOD

Projekta „Promocija i zaštita imovinskih prava interno raseljenih lica, izbeglica i povratnika po osnovu sporazuma o readmisiji“ ima za cilj zaštitu i ostvarivanje ljudskih i imovinskih prava izbeglica, IRL i povratnika po sporazumu o readmisiji. Takođe svrha Projekta je da poboljša pružanje pravne pomoći i unapredi dostupnost pravovremene i precizne informacije neophodne za ostvarivanje prava korisnika. Projekat se finansira sredstvima Evropske unije kroz nacionalni program IPA 2013, a sprovodi ga European Consulting Group doo, dok je korisnik Kancelarija za Kosovo i Metohiju.

Da bi se ovi ciljevi na što bolji način ispunili potrebno je da su potencijalni korisnici projekta obavešteni o pomoći koju projekat nudi i na koji način mogu da je ostvare.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Na početku realizacije Projekta sprovedeno je istraživanje koje je pokazalo da značajan broj sve tri kategorije migranata nema razvijenu svest o svojim pravima i na koji način mogu da ih ostvare. Značajan broj ispitanika nije upoznat sa Projektom besplatne pravne pomoći i ovo istraživanje bi trebalo da pokaže da li je u prethodnom periodu postignut napredak u boljoj informisanosti migranata o svojim pravima.

Cilj ovog istraživanja je da pokaže da li je povećana informisanost korisnika o njihovim pravima u odnosu na period početka Projekta i da li su sada bolje upoznati sa radom Projekta besplatne pravne pomoći.

METODOLOGIJA

Intervju putem telefona

Intervjuisanje je vršeno putem telefona i popunjavanjem upitnika posebno za svaku kategoriju korisnika. Pitanja su unapred definisana tako da odgovori odražavaju nivo informisanosti korisnika. Intervju je vršen anonimno i podaci korisnika sa kojima je vršen intervju ostaju zaštićeni u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti podataka ličnosti („Sl Glasnik RS“, br. 97/08, 104/2009, 68/2012, 107/2012).

Ova metoda je korišćena zbog toga što su korisnici sa prebivalištem na celoj teritoriji Republike Srbije pa bi druge metode zahtevale više sredstava i vremena. Procedura intervjuisanja je strogo definisana s obzirom da se radi o osetljivim grupama i ugroženim kategorijama stanovništva koje su usled teške situacije i dužine boravka u raseljeništvu i izbeglištvu, postali nepoverljivi prema organizacijama koje rade anketiranje.

U razgovoru sa korisnicima predstavljen im je širi kontekst projekta, prikupljene informacije o tome koliko su upoznati s projektom, da li imaju potrebu za pravnom pomoći kao mogućnošću da je ostvare besplatno.

Podaci imaju visok nivo pozdanosti s obzirom da su dobijeni neposredno od korisnika.

UZORAK

Uzorak na kome je obavljeno ispitivanje je određen na osnovu različitih istraživanja korisničke populacije i na osnovu baza Komesarijata za izbeglice i migracije RS u daljem tekstu (Komesarijat). Zbog načina ispitivanja (putem telefona) određen je uzorak kako bi istraživanje moglo da pokrije što više opština na teritoriji Republike Srbije. Na ovaj način je postignuto da se istraživanje sprovede u relativno kratkom roku i sa što manje utrošenih sredstava. Intervjuisana je ista grupa ispitanika koja je bila ispitivana i u prvom istraživanju, stim što je korišćena i rezervna baza ispitanika koja je korišćena u slučajevima kada nije bilo moguće stupiti u kontakt sa ispitanicima iz osnovne baze.

U bazi Komesarijata nalazi se oko 17.000 evidentiranih povratnika (6.100 porodica) po sporazumu o readmisiji. Podaci o ovim licima prikupljeni suputem upitnika u Kancelariji za povratnike po sporazumu o readmisiji na aerodromu „Nikola Tesla“ u Beogradu. Kroz ovaj upitnik su povratnici između ostalog iskazali potrebu za obezbeđivanjem pravne pomoći i pomoći radi pribavljanja ličnih dokumenata. Uvidom u bazu izdvojeno je 70 porodica za ispitivanje koje su pretežno povratnici iz zemalja EU, a najviše ih je bilo iz Nemačke.

U Republici Srbiji trenutno se nalazi 201.047 interno raseljenih lica. Uzorak od 250 je određen na osnovu istraživanja „Procena potreba interno raseljenih lica u Republici Srbiji“ koje je sproveo Komesarijat za izbeglice Republike Srbije zajedno sa UNHCR-om gde je cilj bio identifikacija problema interno raseljenih lica i gde je 3.465 domaćinstava iskazalo potrebu za pravnom pomoći koja su uglavnom odnosi na povraćaj imovine.

Trenutno u Republici Srbiji se nalazi 27.802 izbeglih lica. Istraživanje „Stanje i potrebe izbegličke populacije u Republici Srbiji“ koje je sproveo Komesarijat za izbeglice pokazuje da je velika potreba izbegličke populacije za pribavljanjem dokumentacije iz države porekla. Takođe, postoji veliko interesovanje izbegličke populacije za rešavanjem imovinskih pitanja (povrat imovine, povrat stanarskog prava) kao i za rešavanjem problema oko ostvarivanja penzija i regulisanja radnog staža u državi porekla. Na osnovu toga određen je uzorak koji obuhvata 201 izbegličke porodice.

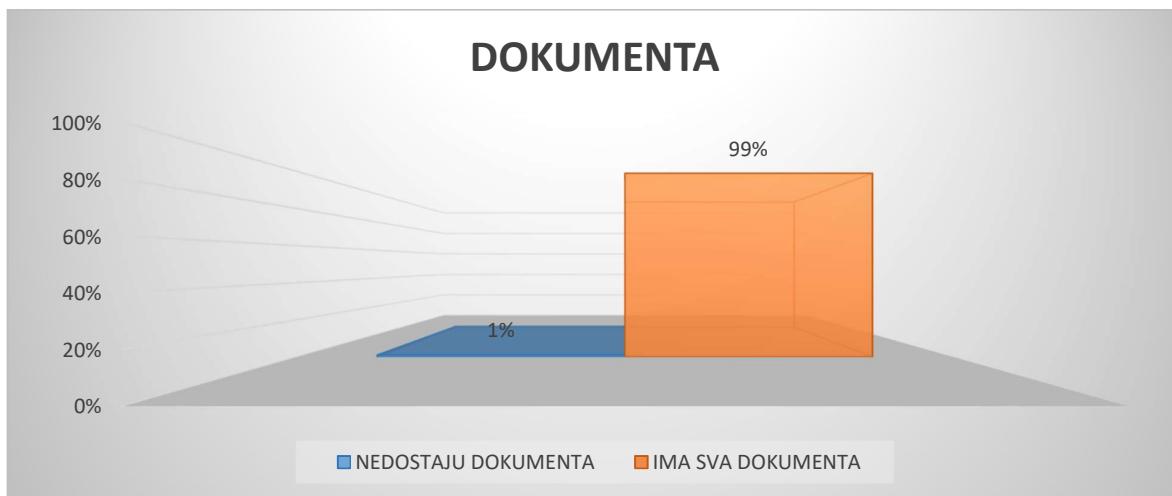
POVRATNICI PO SPORAZUMU O READMISIJI

Uzorak je obuhvatio 70 porodica. Lica su mahom pre odlaska u države zapadne Evrope imali prebivalište na Kosovu i Metohiji, a takođe je jedan broj lica imao prebivalište u opštinama na jugu Republike Srbije. Republiku Srbiju je skoro polovina ispitanika napustilo u periodu 1999-2001. godine, a njih 35% državu je napustilo nakon 2011. godine.

Kada je reč o nacionalnoj strukturi ispitanika, 22 ispitanika se izjasnilo kao Srbi, a 48 se izjasnilo kao Romi.

Lična dokumenta poseduju svi ispitanici dok ostala dokumenta (zdravstvenu knjižicu i dokumenta vezana za imovinu) nema svega 1 ispitanik i on je u procesu pribavljanja dokumenata koja mu nedostaju.

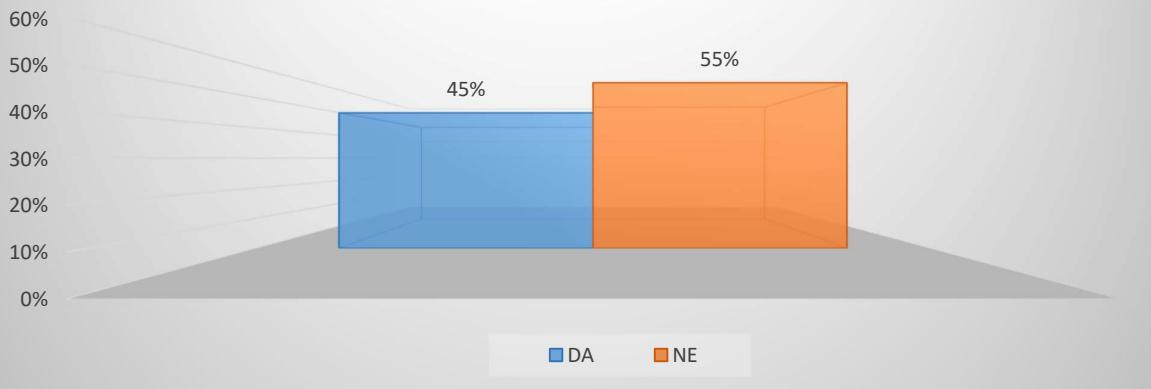

Pet ispitanika imaju neki drugi vid potrebe za pravnom pomoći.

Dvojica ispitanika se obraćalo drugim organizacijama ili institucijama za pomoć, ali proces nije bio uspešan dok su trojica ispitanika dobila pomoć od Projekta besplatne pravne pomoći u vidu pravnog saveta ili pribavljanja određene dokumentacije.

Njih 38 nije upoznato sa pravima koje mogu ostavriti kao povratnici po sporazumu o readmisiji.

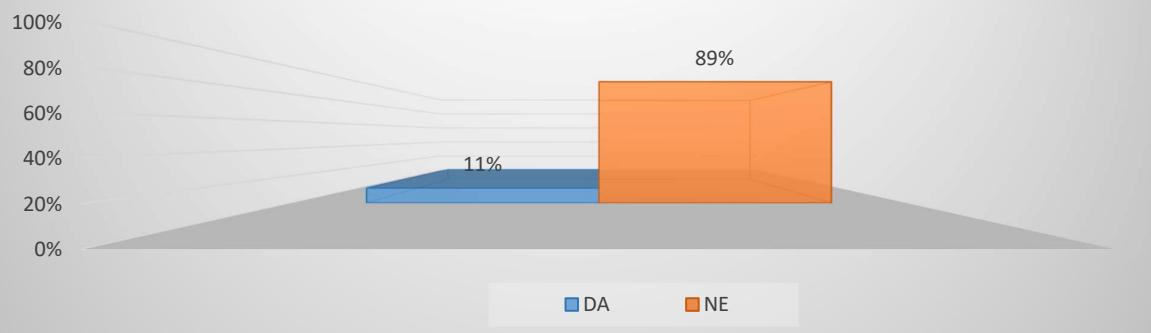
DA LI STE UPOZNATI SA SVOJIM PRAVIMA KAO POVRATNIK PO SPORAZUMU O READMISIJI

Za Projekat besplatne pravne pomoći čulo je 11 ispitanika, dok ostali nisu upoznati sa Projektom.

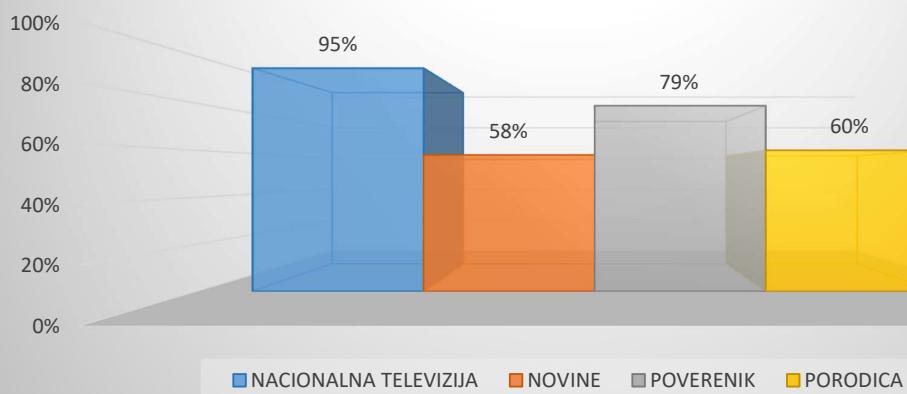
Za Projekat su čuli preko elektronskih medija i preko poverenika za izbeglice u svojoj opštini.

DA LI SU POVRATNICI PO SPORAZUMU O READMISIJI ČULI ZA PROJEKTA BESPLATNE PRAVNE POMOĆI

Ispitanici se najviše informišu o programima pomoći ili svojim pravima na sledeći način:

NAČIN NA KOJI SE NAJVIŠE INFORMIŠU

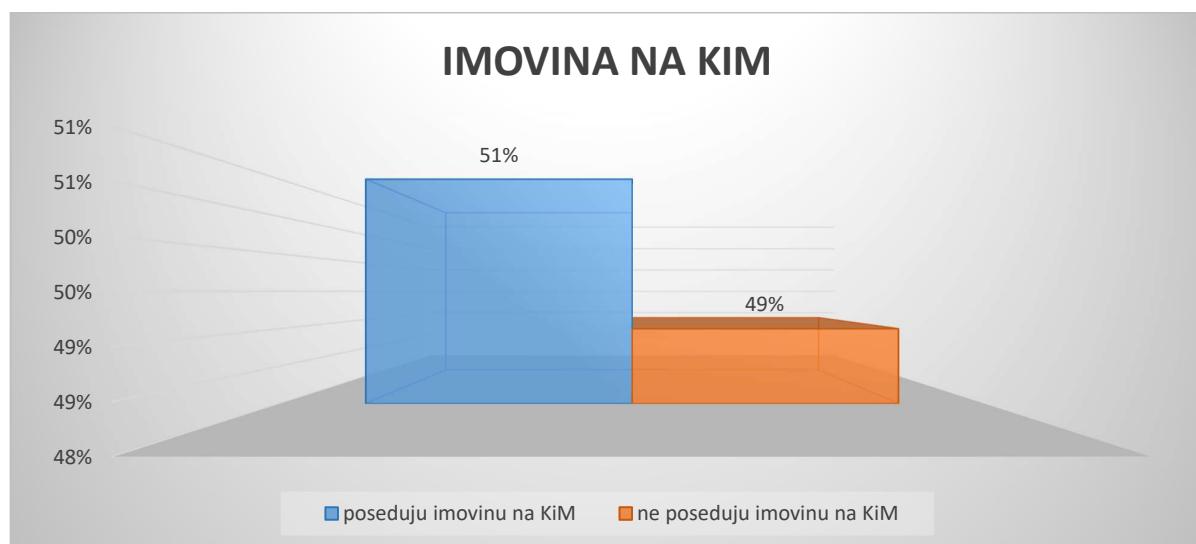
Najgledanije televizije su RTS i Pink. Novine koje se najviše čitaju su Večernje novosti i Kurir. Najslušaniji radio je RADIO S. Takođe određeni broj povratnika koristi internet kako bi se informisao o svojim pravima i programima pomoći

INTERNO RASELJENA LICA SA KOSOVA I METOHIJE

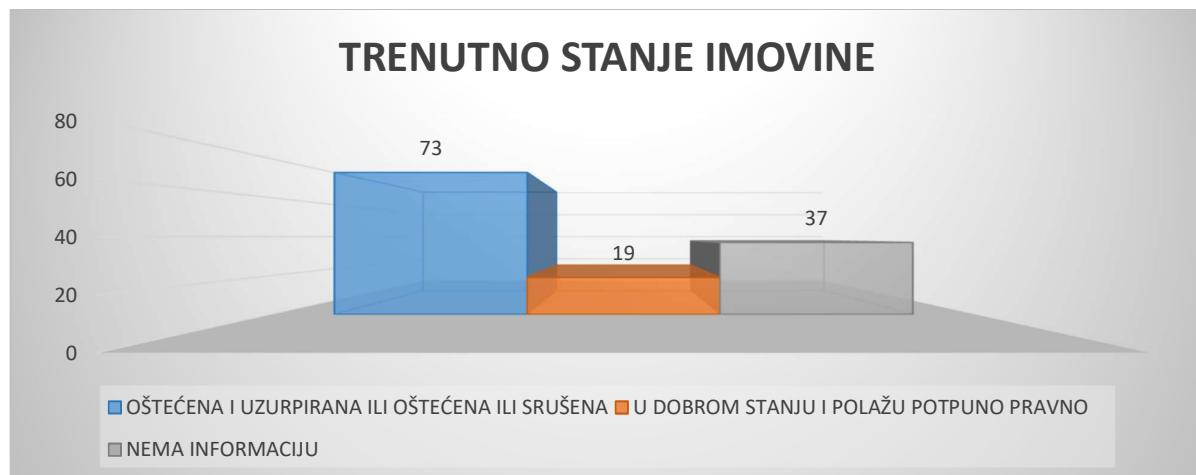
Uzorak je obuhvatio 250 porodica.

Lica su mesto prebivališta na Kosovu i Metohiji napustili tokom 1999. i 2000. godine.

Imovinu još uvek poseduje 129 ispitanika.

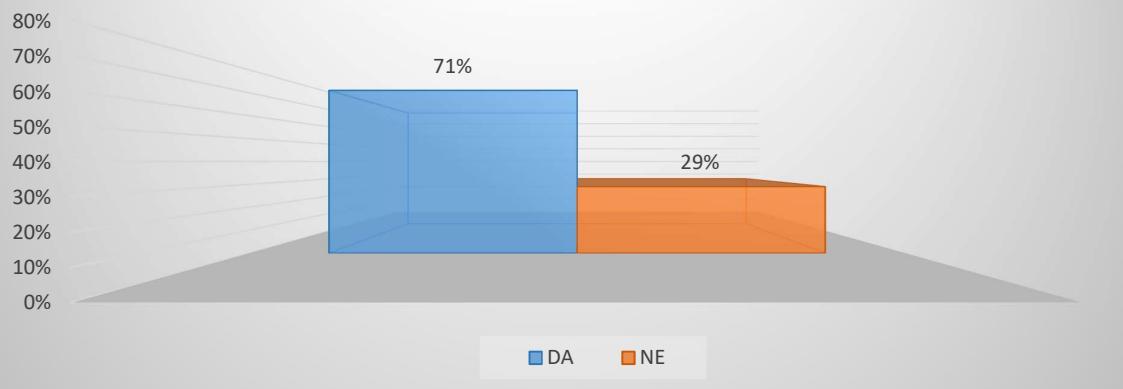

Oko 39% ispitanika nema informacije o trenutnom stanju imovine. Od ukupno 51% ispitanika koji poseduju imovinu na KiM njih 73 je izjavilo da im je imovina oštećena i uzurpirana ili oštećena ili srušena, njih 19 je izjavilo da im je imovina na KiM u dobrom stanju i polažu potpuno pravo na nju i njih 37 nema informacije .

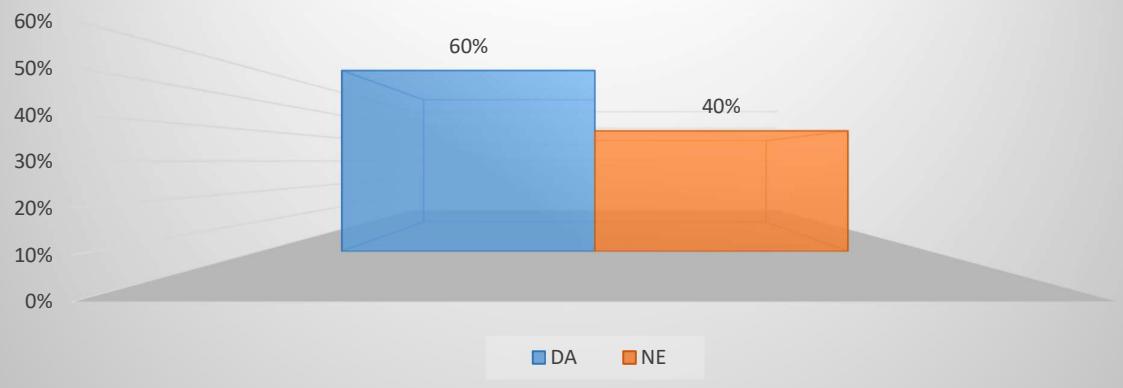
Upoznato je 177 ispitanika dok 73 ispitanika nije upoznato sa svojim pravima.

DA LI STE UPOZNATI SA SVOJIM PRAVIMA KAO IRL

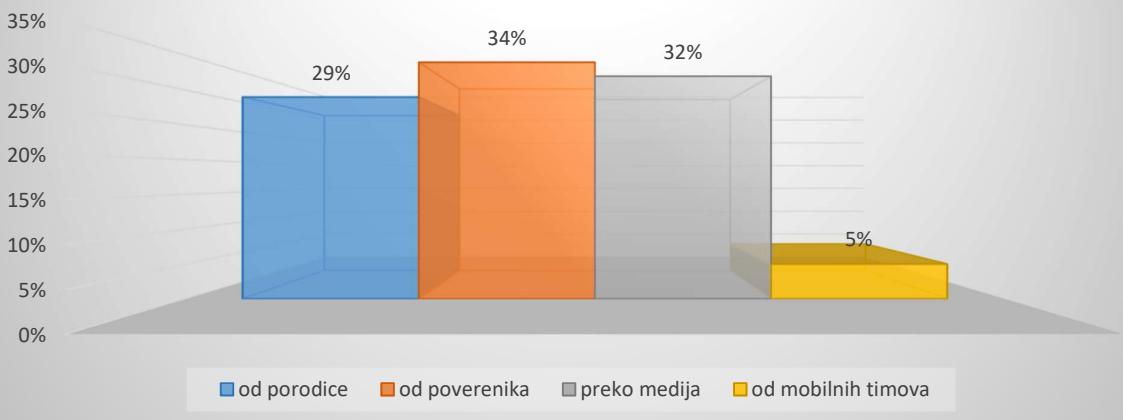
Za Projekat besplatne pravne pomoći čula su 149 ispitanika, dok 101 nije upoznat sa Projektom.

DA LI STE IRL ČULI ZA PROJEKTA BESPLATNE PRAVNE POMOĆI

Za Projekat su čuli preko medija, porodice i prijatelja i poverenika. Takođe, su upoznati o Projektom kroz rad mobilnih timova koji su dolazili u njihovu opštinu.

KAKO STE ČULI ZA PROJEKAT

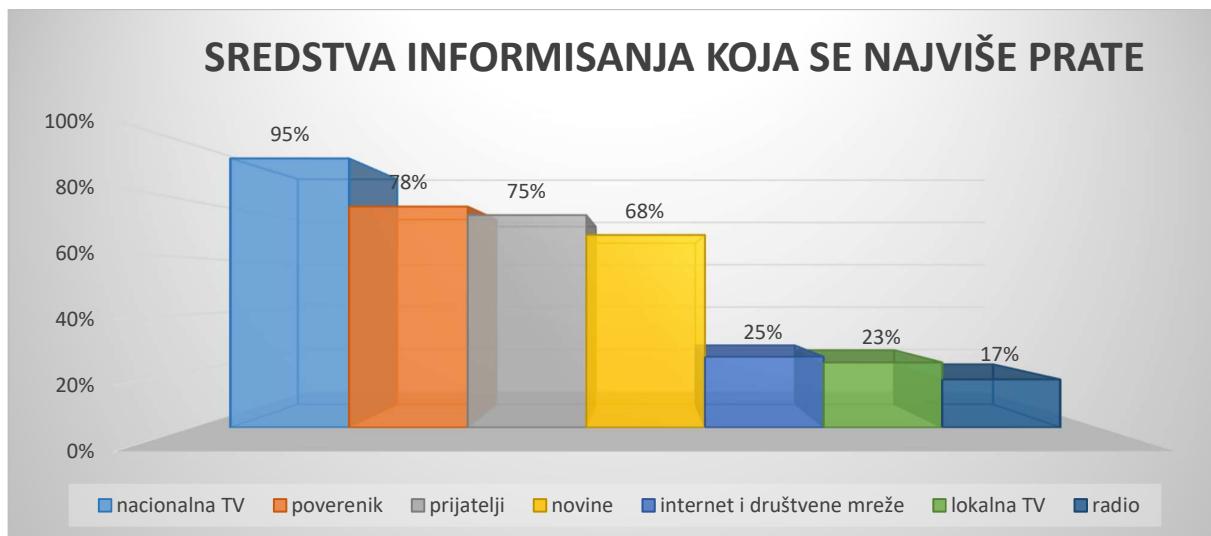
Od 149 ispitanika koji su čuli za Projekat njih 68 nisu stupili u kontakt sa kancelarijom Projekta, 28 su trenutni klijent i 53 namerava da kontaktira i zatraži pomoć. Od 28 ispitanika koji su trenutno klijenti Projekta njih 6 je preko Projekta pokrenulo sudske sporove pred sudovima na Kosovu i Metohiji.

Najveći deo ispitanika je dobio informacije o dostupnoj pomoći od poverenika i putem elektronskih medija. Takođe je 72 ispitanika dobilo informacije i od porodice, a deo njih, 12 ispitanika, je dobilo veoma korisne informacije i od predstavnika Projekta koji su učestvovali u radu mobilnih timova.

Najviše prate nacionalnu televiziju RTS ali i lokalne TV kanale kao što su TV BELAMI. Radio prate povremeno, a radio stanica koja se najviše sluša je RADIO S. U manjom meri čitaju novine, a dosta im koriste i informacije koje dobijaju putem interneta i društvenih mreža koje koriste oko 14% ispitanika.

Takođe jedan deo ispitanika dobija informacije o dostupnoj pomoći i putem telefona Komesarijata za izbeglice i migracije, njih 27 (10.8%) se informisalo u neposrednom razgovoru sa zaposlenima.

Neki od ispitanika, njih 68 (27,2%), su čuli za Projekat besplatne pravne pomoći i preko sajta www.pravnapomoc.org a 43 (17,2%) je dobilo pravni savet putem besplatnog telefona Projekta 0800108208.

IZBEGLICE IZ REPUBLIKE HRVATSKE I BOSNE I HERCEGOVINE

Uzorak je obuhvatio 201 porodicu.

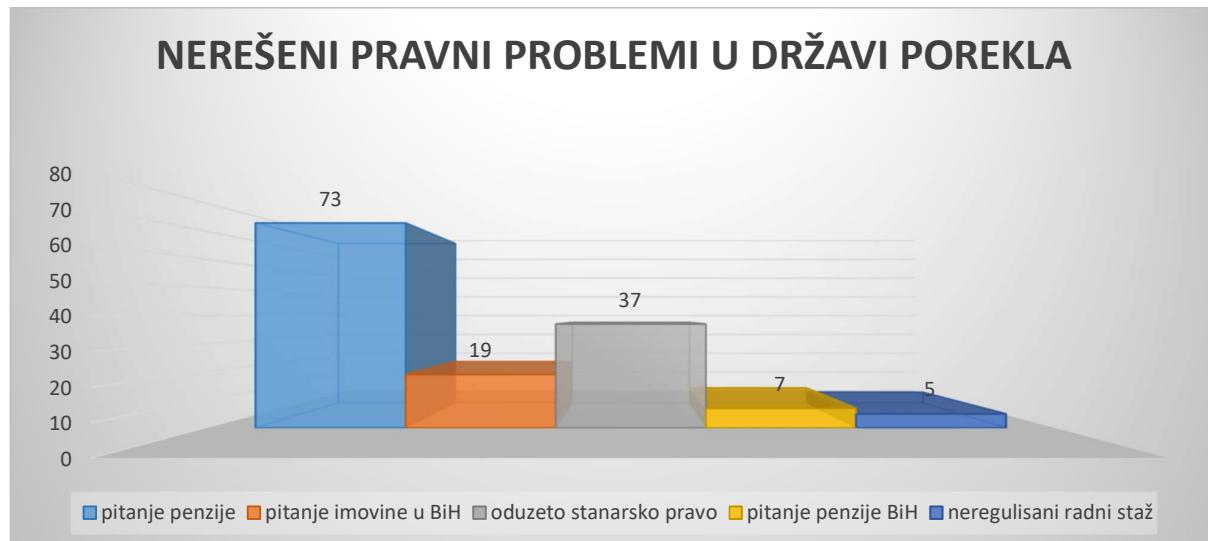
Lica su mesto prebivališta napustili tokom sukoba na prostoru bivše SFRJ u periodu 1991-1995. godine.

Od ukupnog broja ispitanika 133 su izbegla lica iz Republike Hrvatske, a njih 68 čine lica iz Bosne i Hercegovine što je odnos i u ukupnoj populaciji izbeglica.

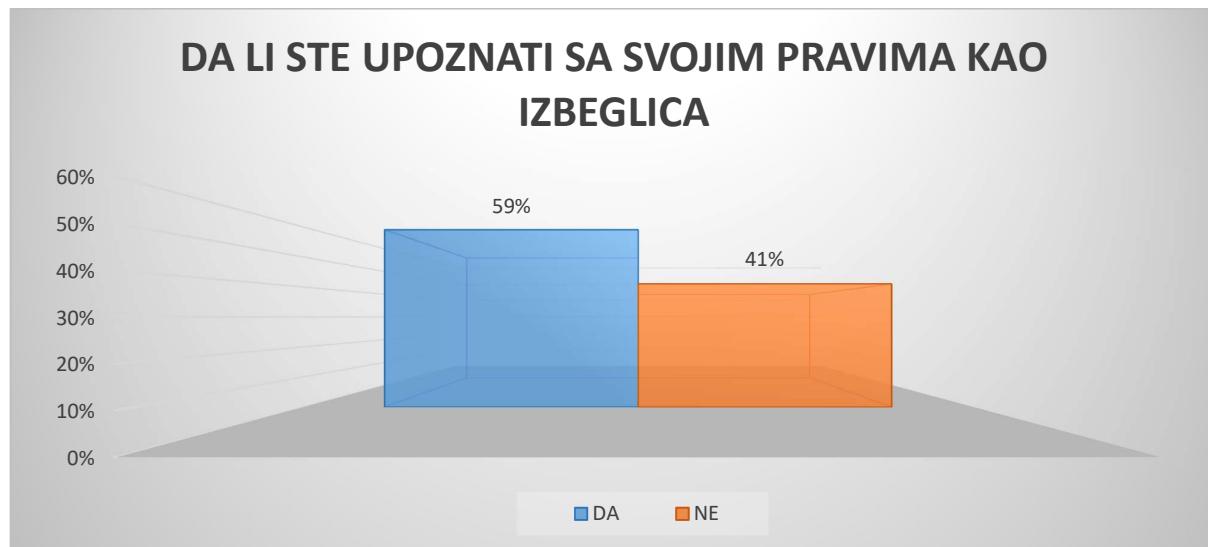
Dokumenta nedostaju za 12% ispitanika. Najčešća dokumenta koja nedostaju su dokumenta vezana za imovinu u zemlji porekla kada su u pitanju izbeglice iz Republike Hrvatske dok izbeglicama iz Bosne i Hercegovine nedostaju dokumenta neophodna za regulisanje radnog staža.

Svih 24 ispitanika pokušali su da pribave dokumenta koja im nedostaju, 17 su uspeli da pribave dokumenta, dok je za 7 potrebna pomoć u pribavljanju dokumentacije. Dokumenta su pribavljali najčešće preko nevladinih organizacija (HCIT)

Od ukupnog broja ispitanika 23% ima neki drugi pravni problem.

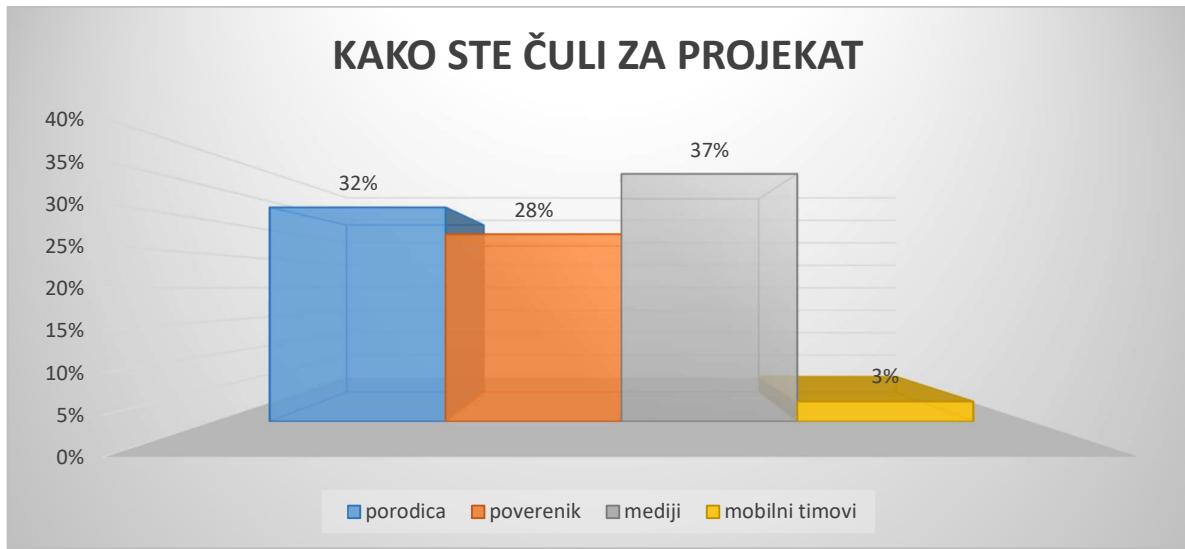

Ispitanici su pokazali da su u velikoj meri upoznati sa svojim pravima ali da često problem oko rešavanja njihovih pravnih problema zahteva određena sredstva koja ova kategorija lica nije u mogućnosti da izdvoji kako bi rešila problem na adekvatan način.

Za Projekat besplatne pravne pomoći čulo je 43 (21%) ispitanika, dok 168 (79%) nije upoznato sa programom.

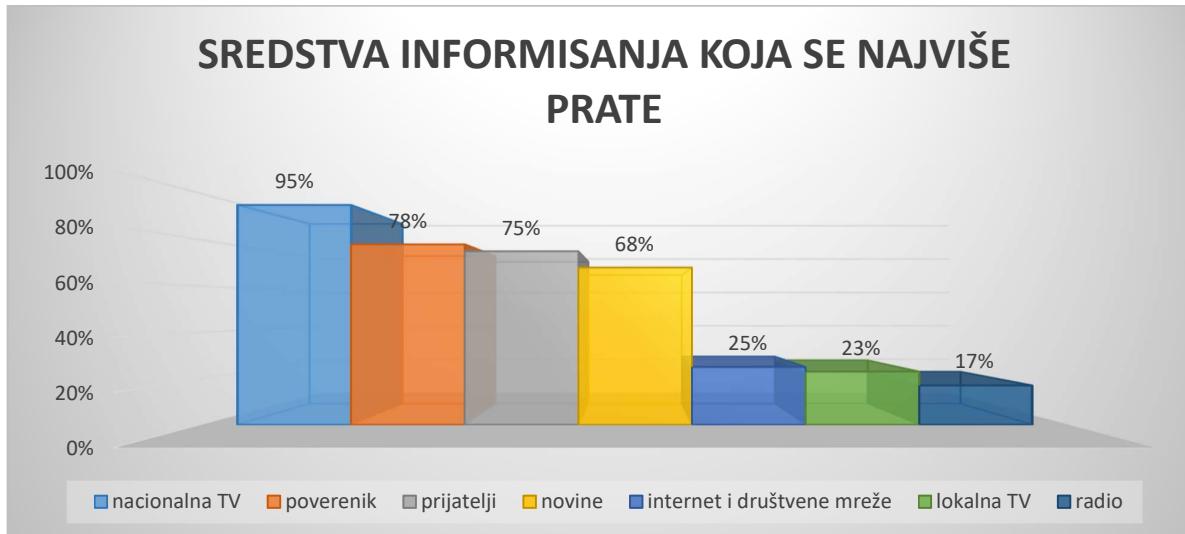
Za Projekat su čuli preko porodice, poverenika, medija i mobilnih timova.

Sredstva informisanja koja se najviše prate su nacionalna televizija kao i lokalna TV, zatim korisne informacije dobijaju i od poverenika, dok u odnosu na prethodno istraživanje javlja se porast korišćenja društvenih mreža i interneta.

Ispitanici se najviše informišu o programima pomoći ili svojim pravima gledajući nacionalnu televiziju, zatim preko porodice i prijatelja, kao i informacije koje dobijaju kod opštinskog poverenika za izbeglice.

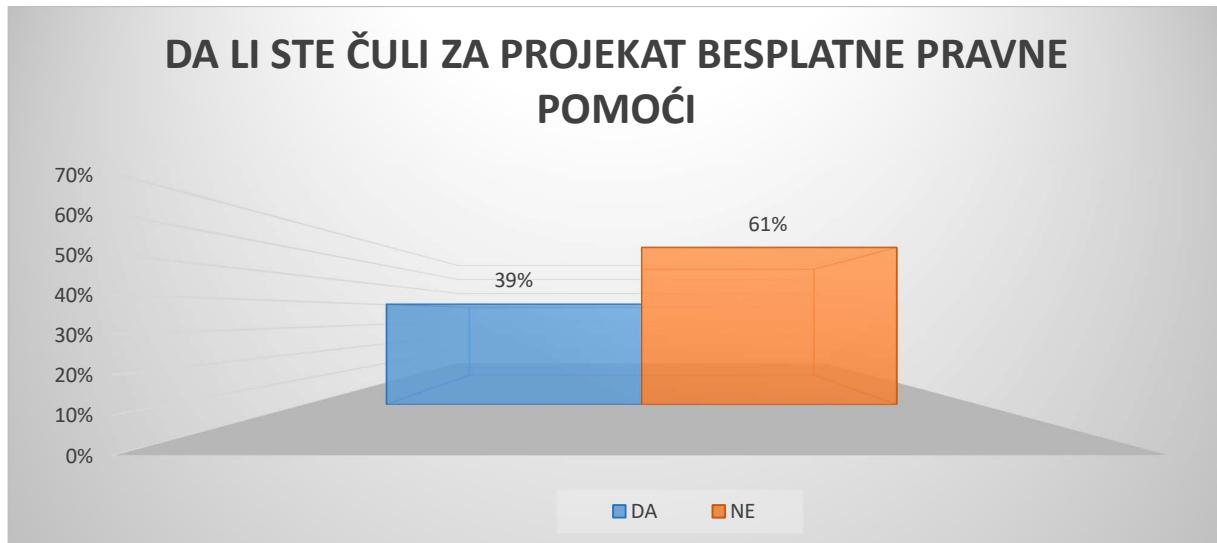
Najviše se prate RTS i Pink, zatim slede Prva i B92. Od novina se naviše čitaju Blic, Kurir i Večernje novosti.

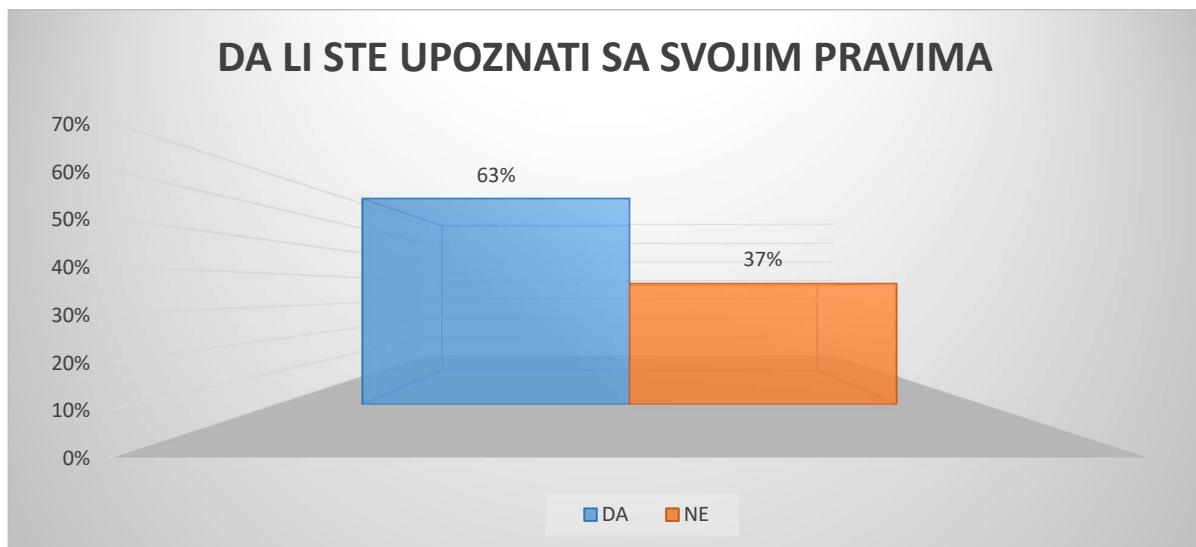
SVE TRI KATEGORIJE

Ukupno je ispitan 521 porodica.

Za Projekta besplatne pravne pomoći čuo je 201 ispitanik odnosno 39% od ukupnog broja ispitanih što je povećanje od ukupno 24% u odnosu na prethodno istraživanje.

Upoznato je sa svojim pravima ukupno 334 ispitanika što je 64% od ukupnog broja ispitanih, a što je povećanje za 25% u odnosu na prethodno istraživanje.

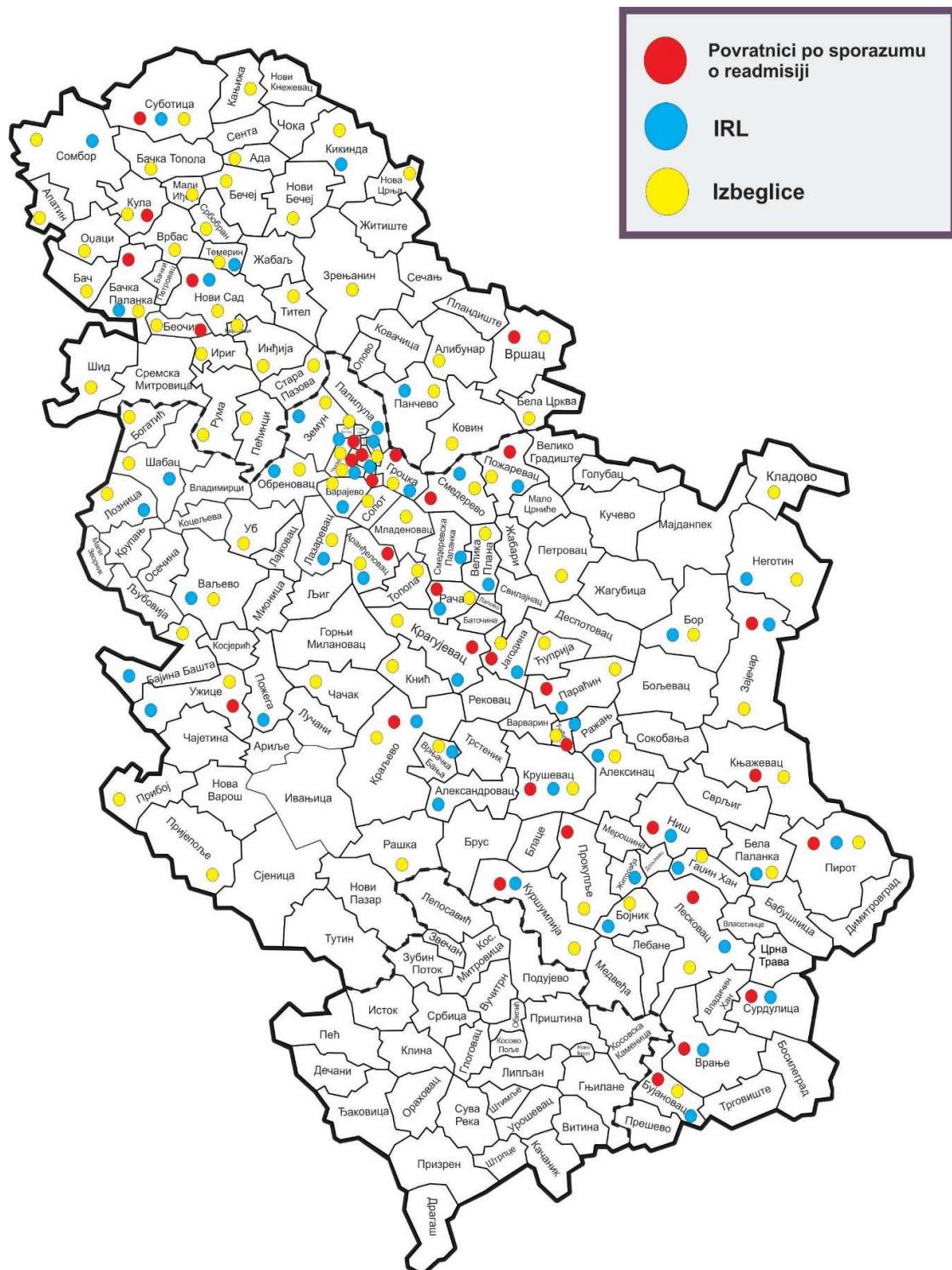

Ovo istraživanje pokazuje da je i dalje najpotrebnija neka vrsta pravne pomoći interno raseljenim licima sa KiM, dok su namanje upoznati sa svojim pravima povratnici po sporazumu o radmisiji

Što se tiče načina informisanosti i dalje se ispitanici najviše informišu o programima pomoći ili svojim pravima gledajući nacionalnu televiziju, zatim preko porodice i prijatelja, kod opštinskog poverenika za izbeglice i preko dnevnih novina ali i preko mobilnih timova koji su tokom trajanja projekta obišli značajan broj opština i pružili korisne informacije migrantima.

Sredstva informisanja koja su ispitanici najviše pratili su elektronski mediji. Beleži se i porast korišćenja interneta kao medija putem kojeg mogu da se dobiju korisne i blagovremene informacije.

Na mapi su obeležene opštine/gradovi gde se nalaze ispitanici koji su bili intervjuisani.

PREPORUKE

Ovo istraživanje je pokazalo da je i dalje postoji potreba za pružanjem pravne pomoći svim kategorijama migranata i da je neophodno obezbediti još bolji pristup kako pravima koja se odnose na imovinu tako i svim ostlim pravima koja utiču na bolji status ovih ugroženih kategorija lica.

Takođe je potrebno i dalje pružati pomoć u pribavljanju dokumentacije pre svega one koja se odnosi na imovinu, dokumentacije koja se odnosi na rešavanje problema sa radnim stažom i ostvarivanjem penzije u zemlji porekla.

Kako ispitanici prate u velikoj meri nacionalne i lokalne TV stanice, a da je ovim istraživanjem ustanovljeno da je pojavljivanje predstavnika Projekta na različitim TV stanicama bilo od velike koristi, kada pričamo o povećanju informisanosti, potrebno je da se i dalje putem TV stanica emituju kako promotivni spotovi koji daju informacije gde i na koji način ostvariti pravnu pomoć tako i primeri dobre prakse koje Projekat sada već može da prezentuje iz svog rada sa korisnicima.

U periodu izmedju dva istraživanja vidi se da je jedan mali broj interno raseljenih lica otuđio imovinu na KiM, zatim da je porastao broj IRL koja su čula za Projekat besplatne pravne pomoci, a jedan broj njih su postali i klijenti projekta dok su neki od njih preko kancelarije Projekta pribavili dokumentaciju vezanu za imovinu na KiM.